

Visa paveldosauga yra kompromisas

Kalbino
Dalia Traškinaitė

Modernusis paveldas dažnai išprovokuoja diskusijas ne tik tarp paveldo srities profesionalų, architektų, bet ir plačiojoje visuomenėje. Nejučiomis kyla klausimas, ar šio laiko objektai, laikotarpio ženklai tikrai verti paveldo apsaugos statuso, suteikiant jiems galimybę būti matomiems ateities kartoms? Apie modernių pastatų, nesulaukusių 50 metų, vertės sampratos problemas kalbėmės su architektė, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiste-eksperte, istorijos ir archeologijos mokslų daktare, Kultūros infrastruktūros centro prevencinės paveldo objektų priežiūros projekto „Fikus“ vadove, Valstybinės kultūros paveldo komisijos nare, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto lektore **Vilte Janušauskaite**.

Pirmiausia norisi paklausti, kas yra kultūros paveldas? Kaip Jūs apibrėžtumėte kultūros paveldo objekto sąvoką?

Per istoriją paveldo sąvoka stipriai keitėsi, o ir dabar ji vis dar kinta, plečiasi: prasidėjusi nuo išskirtinių paminklų saugos, kaip angliškai sakoma trijų didžiųjų P: *Priest, Politicians and Princes* (kunigai, politikai, kunigaikščiai), da-

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

K LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

bar visas šias viršutines klases suvedė į vieną terminą – mažąją P – *people* (žmonės). Į kultūros paveldą įeina labai daug sričių, o jeigu kalbame apie pastatytąjį paveldą, jis irgi yra labai įvairus, pradedant nuo visuomeninių pastatų iki visiškai nedidelių trobelių. Lietuvoje turime net lauko tualetą, kaip komplekso dalį, įrašytą į Kultūros vertybių registrą, taigi formaliai turime tikrai visokių objektų. Kultūros paveldo sąvoka plačiąja prasme apima viską, ką atsinešame iš praeities, ir tai, ką norime išsaugoti ateičiai. Visko išsaugoti negalime, todėl labai svarbus atrankos momentas, pasirinkimas, ką iš materialaus paveldo, pastatytosios aplinkos norėtume išsaugoti. Juk ne viską, kas buvo prieš 100 ar 200 metų, turime dabar ir turėsime ateityje, o viskas, ką statome dabar, irgi netaps paveldu.

Vienas iš kriterijų, kuriuo remiantis objektas įrašomas į nekilnojamojo Kultūros paveldo vertybių registrą, –

50-ties metų cenzas. Ar šis kriterijus vis dar lemiamas bei aktualus modernėjančios paveldosaugos laikotarpiu?

Formaliai jis yra nustatytas, o kalbant apie tai, ar jis visada yra teisingas, be abejojimo, kad ne. Šis kriterijus yra taikomas Lietuvoje, kitose šalyse amžiaus cenzas kiek kitoks: trumpesnis nei 50 metų arba jo visai nėra. Vien jau šis faktas rodo, kad mes kaip visuomenė arba kaip profesionalai sugebame kažkaip susitarti, kokį tą metų senumo cenzą kriterijų taikyti. Kitas dalykas: ne visose šalyse šis kriterijus yra taikomas ir, pavyzdžiui, Austrijoje, jeigu neklystu, tokio kriterijaus nėra. Vienoje nesulaukusių 50 metų objektų, įtrauktų į Kultūros paveldo registrą, tikrai yra, net įrašytas ir 8-ojo dešimtmečio objektas bei toks pastatas, kuris pastatytas po 2000-ųjų ir beveik iškart po statybos užbaigimo įrašytas į paminklų sąrašą, nes buvo nuspręsta, kad jis turi išliekamąją vertę. Belgijoje, Antverpene, teko matyti prieš keletą

metų pabaigtą statyti muziejų, kuris formaliai taip pat yra Kultūros paminklų sąraše, todėl galime daryti išvadą, kad skirtingos visuomenės taiko skirtingus kriterijus. Na taip, visuomenė kriterijų netaiko, kriterijus dažniausiai nustato profesionalai, o skirtingų šalių profesionalai irgi žiūri skirtingai. Bendrame kontekste mūsų 50 metų kriterijus gal šiek tiek senamadiškas. Aišku, tas 50 metų ne visada ir yra būtent 50 metų, o atidžiau pažūrėjus tame apraše esančios išlygos irgi truputį juokingos. Jeigu reikšmingi, būdingi tam laikotarpiui kūriniai arba jeigu kūriniai apdovanoti įvairiomis premijomis, visiškai sutinku – tikrai neverta laukti 50 metų, kad būtų galima juos įtraukti į registrą. Bet kuo mirusių autorių kūriniai yra geresni už gyvų? Štai šito aš nesuprantu. Galbūt taip norima tiesiog atiduoti pagarbą, o pastatai nebegalai būti keičiami, nebėra autoriaus, kuris tą kūrinį apgintų ar interpretuotų. Bet akivaizdu, kad tie kriterijai visuomet yra diskutuoti.

Kokių vertės sampratos problemų išvelgtumėte, kalbant apie modernios architektūros paveldą?

Kalbant ne tik apie modernųjį paveldą, dažniausiai renkami saugoti išskirtiniai kūriniai arba būdingi laikotarpio objektai. Išskirtinio visuomeninio modernizmo pavyzdys – tie patys Sporto rūmai, esantys registre. Na, o būdingu to laiko pavyzdžiu galėtume laikyti Lazdynus, ten gausu būdingų pastatų, bet pats rajonas yra nebūdingas, todėl tikslingiau būdingu pavyzdžiu būtų vadinti Žirmūnų mikrorajoną, bet šis iš registro sąrašo jau senokai išbrauktas. Kalbant apie modernizmą, pasirinkti, ką saugoti, yra iš ko – būdingųjų objektų yra labai daug. Išskirtinių objektų taip pat yra nemažai, bet tuomet susiduriame su kita problema, kaip yra fantastiškai gerai pasakiusi profesorė Marija Drėmaitė – modernizmo problema – jis negražiai sensta. Ši problema, kad didžiajai daliai visuomenės modernizmas yra tiesiog neestetiškas, bjaurus, todėl iš karto kyla įtampų, kodėl juos jau iš karto reikia saugoti. Pilkas, bjaurus, bevertis, monotoniškas – visais šiais ir kitais epitetais jis nuolat apibūdinamas. Be abejo, Lietuvoje atsiranda dar ir politinė, istorinės atminties problema. Šie pastatai siejami su sovietmečiu, kuris absoliučiai didžiajai visuomenės žmonių daliai yra skausmingas, nepriimtinas, todėl nesinori to laiko ženklų nei saugoti, nei prisiminti. Šioje vietoje būtų gerai prisiminti, kad, jeigu saugome, nebūtinai teigiame, kad tai yra geras dalykas. Daugybė paveldo objektų turi skausmingą praeitį: visokios mūšių, masinių žudynių vietos, galų gale, koks nors kalėjimo pastatas – irgi nėra šviesus prisiminimas, bet mes jį saugome kaip istorinę atmintį. Vienas iš motyvų saugoti masinį modernizmą – konstatuoti faktą, kad tai tiesiog buvo ir nebūtinai tai buvo labai gerai. Bet tolstant nuo plačiosios visuomenės, artėjant prie profesionalų požiūrio, bent jau kiek tyrinėjau, susidarė įspūdis, kad ir profesionalams modernizmo vertė taip pat tik formalus pripažinimas, kuris iš pradžių, jau nuo tų objektų įrašymo į tuometį sovietinės Lietuvos paminklų sąrašą, buvęs formalus. Lyg ir buvo pripažįstama, kad šiandien turime

tokius naujus garsių architektų kūrinius, bet niekada nebuvo kalbos, kad juos saugosime, juk niekas nesuprato tos minties iš esmės, kad juos reikia saugoti. Iš diskusijų protokolų apie paminklų įrašymą į sąrašą galima rasti tokių frazių: kam juos įrašinėjame, kokios apsaugos reikalauja neseniai užbaigti statyti pastatai? Aišku, tuo metu visuomenė ir pati situacija buvo statiškesnė, niekas neįsivaizdavo naujų pastatų didelių perstatymų, rekonstrukcijų. Dabar tas klausimas, kodėl reikia saugoti, yra aiškesnis, viskas labai greit keičiasi, bet ši neįsivaizdinimo problema yra labai didelė, taip pat ir tarp profesionalų.

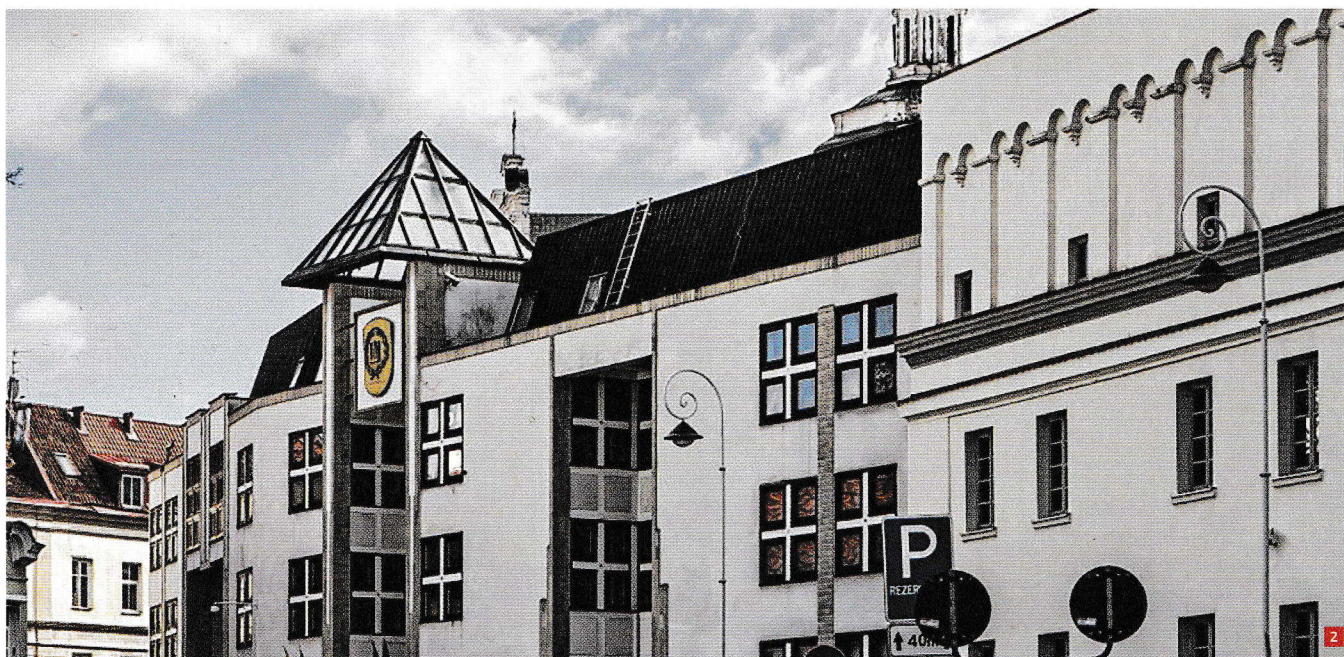
Vilniaus senamiestyje (UNESCO paveldo vietovėse Lietuvoje) esantys vėlyvojo modernizmo pastatai, tokie kaip ŠMC, Sveikatos ar Krašto apsaugos ministerija, įrašyti į Kultūros paveldo registrą. Aišku, keletas iš jų saugomi daugiau dėl vertingųjų senesniųjų architektūros sluoksnių. Ar galima tikėtis, kad tokių objektų aprašai bus papildyti ir dėl architektūrinės raiškos išskirtinumo ir ar bus tokio pobūdžio naujų pastatų įtraukta į Kultūros vertybių registrą?

Dėl naujų objektų įtraukimo abejoju, pagrindiniai galbūt jau ir yra registre, o ir tarp įrašytųjų į šį sąrašą yra didelis skirtumas. Šiuolaikinio meno centras (ŠMC), buvę Dailės parodų rūmai, yra įrašyti kaip Vytauto Edmundo Čekausko kūrinys, vertingas būtent dėl savo modernumo ir nustatytų vertingųjų savybių, susijusių su modernizmo kūrinių apsauga. Krašto apsaugos ministerija ten įrašyta dėl pastatų liekanų iš ankstesnių amžių (oficialus kultūros paveldo objekto pavadinimas – Pastatų liekanų kompleksas), o pats pastatas nėra saugomas. Tai reiškia, kad teoriškai jį galima nugriauti, perstatyti – svarbu nepažeisti tų saugomų rūšių. Įdomus momentas, jei jau kalbame apie modernizmą, toks ekskursas į šoną: ryškiausia to laiko architektė Elena Nijolė Bučiūtė, neskirstant pagal lytį, buvo ryški asmenybė tarp architektų, kurios ir darbai ryškūs, bet jos kūrinių nėra įrašyti į registrą. Operos ir baleto teatras buvo įrašytas į laikiną sąrašą 1985 m. ir paskui visi architektų vyrų kūriniai į sąrašą

perėjo, o jos kažkaip ne, todėl šiam pastatui pasirinkta nesuteikti apsaugos statuso. Nieko nenoriu teigti, bet tai atrodo tikrai keistai. Aš žinau, kad ten buvo ginčijamasi ir aiškinama, jog šis kūrinys neskoningas. Būta ir visokių povandeninių srovių, bet faktas tas, kad moterų modernizmo kūrinių mes Kultūros paveldo sąrašė neturime. Lygiai taip pat yra dėl Krašto apsaugos ministerijos – į sąrašą įrašyti rūšiai, o pats modernizmo objektas nesaugomas. Manau, naujų įrašomų objektų nebus, o esami, kaip ir visą laiką, bus persvarstomi. Tie patys Sporto rūmai buvo nesaugomi, dabar vėlgi ne be visuomenės iniciatyvų tapo saugomi. Žiūrint į šiandienos aktualijas, kas dabar bus daroma su Sporto rūmais, peržiūrėjus pateiktus projektinius pasiūlymus (nenoriu kištis, nei kritikuoti, nei džiaugtis pačia architektūra), bet, jeigu žiūrėsime į tai kaip į atvejo studiją, ką galima daryti paveldo objekte – mes matome intervencijas. Akivaizdžiai matosi, kad į šitą modernizmo objektą intervencijos leidžiamos daug platesnės, negu jos būtų leidžiamos net ir į XIX a. objektą. Vėlgi nesunku matyti pačių architektų ir paveldo apsaugos institucijų požiūrio skirtumus. Nesvarbu, kad registre esantys objektai yra vienodo lygmens, tačiau praktikoje lengviau kažką daryti su modernizmu negu su senesniais pastatais.

Prisiminiau Vrublevskių bibliotekos priestato atvejį, kai rekonstruojamo pastato fasadas nugriaunamas ir toks pat atstatomas. Tai tik iš dalies primena Kelių policijos pastato atvejį, kai pastatas nugriautas, o jo vietoje bus statomas panašios architektūrinės raiškos objektas.

Tai ir atskleidžia suvokimo skirtumą tarp moderniojo ir „tikrojo“ paveldo, nes modernizmo pripažinimas kol kas tik formalus, o tą „tikrąjį“ paveldą saugome griežčiau ir praktikoje. O ir su tokiais pastatais būna atvejų, kada nugriaunama, perstatoma ir vis tiek jie lieka paveldo objektais. Kai kuriais atvejais tai daroma objektyviai, nes ten tikrai yra labai bloga techninė situacija – pastatai apleisti, suirę. Kitais atvejais būtų galima ir santūriau elgtis, ir intervencijų galėtų būti mažiau, na, bet vi-

suomet pigesnis ir lengvesnis kelias – atstatyti formą, bet nebūtinai išlaikyti autentišką medžiagą. Tai bendra paveldosaugos tendencija, o kiek ji yra gera – kitas klausimas. Siekis išsaugoti, kiek yra, turbūt būtų geresnis variantas, nei jį atstatyti.

Natūraliai norisi klausti apie autentiškumą kaip vieną iš pagrindinių, bent jau Lietuvoje, paveldo verčių, jo sampratą ir ar šiuo atveju modernusis paveldas tai išsaugo? Na, čia turime nemažai technologinių, medžiaginių „kliurkų“ ir t. t. Kiek tas autentiškumas turėtų būti atkurtas, ar užtenka atkurti formą, kaip šiuo atveju Kelių policijos pastatui, ir mes jau turėtume suvokti jį kaip postmodernistinį pastatą, ar vis dėlto reikėtų tai suvokti kaip naują pastatą?

Dėl postmodernizmo yra dar sudėtingiau nei dėl modernizmo. Postmodernizmas savaime jau kita filosofija, apie kurią reikėtų iš esmės kitaip diskutuoti klausiant, kas pastate yra postmodernistinio, kurio kūrinio gyvenimas tęsiamas, kokia forma jis randasi, ar yra interpretuojamas ir t. t., o tai dar sudėtingiau. Kalbant net ir apie ankstyvąjį modernizmą, čia galima išsiplėsti aptariant ir Kauno, ir Vilniaus pastatus, kurie forma – istoristiniai, bet jau turi modernių konstrukcijų, tad tikrai taip – technologinių „kliurkų“, kaip sakėte, tikrai yra. Yra tokių sprendimų, kurie tuo metu buvo išbandomi, atrodo inovatyvūs,

bet normalu, kad einant bandymų ir klaidų keliu ne visi sprendimai pasiteisina. Pavyzdžiui, perdangoms panaudotas gelžbetonis, kuriame daugiau betono ir trūksta geležies, kaip jas reikia restauruoti, kai iš principo jau padaryta šiurkščių klaidų. Paveldosauga, kalbanti apie tuos istorinius pastatus, diskutuoja, ar reikia taisyti tas statytojų klaidas. Iš principo klaidų nereikėtų taisyti, nes pati klaida jau yra paveldas, ir tai rodo, kaip atėjome prie dabartinių sprendimų arba tai rodo kaip atskirą atvejį, kur kažkam labai nepasisėkė, nes buvo labai neprotingai sugalvota. Aišku, jei perdanga gali įgriūti, o tai jau susiję su žmonių saugumu, tokių kompromisų daryti nebegalima. Susiduriame su viena autentiškumo problema – pastatų netobulumo ir, iš kitos pusės, nežinojimo problema. Kaip visuomenė, taip ir sprendžiantys paveldo profesionalai bei tie paveldo profesionalai, kurių rankomis restauruojama, nebūtinai turi pakankamai žinių, pavyzdžiui, kaip restauruoti sovietmečio granitinį tinką, kuris yra šiek tiek skirtingas nuo ankstesnių: kaip jį ištirti, kaip atlikti restauracijos darbus, be to, neatsiranda ir pakankamai kvalifikuotos darbo jėgos, kuri tai padarytų, nes tai padaryti nėra paprasta, galiausiai pasirenkamas paprastesnis variantas ir sakoma, kad tai panašus vaizdas, bet tai visiškai ne tas gaminytis. Taip, trūksta ir to technologinio išmanymo, o paskutinė problema – panaudojimas. Autentiškumas – ne tik tas materialusis, kuris

kalba apie medžiagą, bet ir funkcija, objekto suvokimas ir naudojimas – sociokultūrinis ir funkcinis autentiškumas. Dėl visuomeninio pastato kiek paprasčiau, nors jis gali atrodyti pasenęs, nors ir brangu išlaikyti, bet mes kaip visuomenė galime susimokėti tą kainą, skirti tam lėšų, nusprenddami, kad tai yra vertingas mums objektas. O jeigu kalbame apie objektus, kurie intensyviau naudojami, pavyzdžiui, gyvenamasis namas ar daugiabutis, be abejo, įsijungia kiti dalykai: šiandien žmonės nori gyventi komfortiškai ir nelabai brangiai, jie nenori gyventi muziejuje ir, jeigu tai yra butas, kaip yra istoriniuose pastatuose, retsykiais darosi remontą ir atsinaujina, taip pat ir modernizmo pastatuose neišvengiama tokia kaita. Tikrai ne visi žmonės nori gyventi su 1975 m. interjeru ir tų metų patogumais. Tuomet reikia galvoti, kiek tai galime išsaugoti. Kažkokių kompensacijų gyventojams nelabai yra, galbūt užtenka išsaugoti vieną butą kaip pavyzdį, parodant, kaip jis atrodė. Na, arba kelis butus: vieną 8-ojo, kitą – 9-ojo dešimtmečio ir t. t., o visų kitų viduje žmonėms leisti tvarkytis, kaip jie nori dabar, išlaikant tik išorės vaizdą. Visa paveldosauga yra kompromisas, o dėl modernizmo, ypač dėl gyvenamosios architektūros, dar didesnis.

Istoriškai žvelgdami į mūsų praėjusio trisdešimtmečio nepriklausomybės architektūrą, matome šiuo laikotarpiu nemažai atstatytų paveldo objektų.

Kaip reikėtų vertinti šiuos pastatus? Ar jų vertė jau įgaunama kaip paveldo objektas savaime, nes yra atkartota, interpretuota buvusi jo išvaizda?

Nežinau, iš tiesų čia yra dar platesnė diskusija. Kai buvo atstatinėjami Valdovų rūmai, dauguma paveldo profesionalų buvo prieš, įskaitant tarptautinius ekspertus. Iš jų esu girdėjusi pasisakymų, kad jums pasisekė, jog viskas praėjo sėkmingai, ir Vilniaus istorinis centras dėl šio atstatymo nebuvo išbrauktas iš UNESCO paveldo sąrašo. Ilgainiui tokių atstatymo variantų pradėjo daugėti. Pavyzdžiui, Sakartvele buvo atstatyta katedra, žinant, kad po atstatymo objektas bus išbrauktas iš UNESCO pasaulio paveldo sąrašo, bet vietos bendruomenei sakralinė reikšmė buvo svarbesnė ir šis sąmoningas sprendimas atstatyti pagrindinius šalies maldos namus įvyko. Panašiu metu kaip pas mus buvo pradėti atstatyti Valdovų rūmai, Berlyne prasidėjo įvairūs atstatymo projektai. Šiuo atveju mūsų Valdovų rūmai jau nebe kažkoks unikumas, kur vieni lietuviai susigalvojo ir pradėjo atstatinėti. Taip, bendrame kontekste tai nėra labai populiaru, bet nebėra negirdėta ir unikalų. O kaip reikėtų vertinti? Manau, kad atstatymas jokiais būdais nėra autentiškas ir negali būti vadinamas XVI ar XVII a. kūriniu, na, o visi atstatymai yra mūsų interpretacija to, kaip suvokiame

praeitį, ir dažniausiai, kuo praeitis tolimesnė, tuo lengviau ją interpretuojame. Jei dabar atkūrinėtume kokio nors modernistinio objekto interjerą, medžiagos, tikėtina, turėtume daug daugiau. Kaip pavyzdį galima paminėti prieš porą trejetą metų gaisro nusiaubtą pagrindinį Kompozitorių sąjungos pastatą. Realiai duomenų apie jį turime nepaprastai daug: turime patį projektą, turime gyvų žmonių, kurie žino, kaip ten buvo, ir gali papasakoti, yra nuotraukų. Atkūrinėjant Valdovų rūmus, medžiaga yra sąlyginė ir šiuo atveju jos nebuvo tiek daug, kad būtų galima pagrįstai atkurti kažką daugiau nei bendrą įvaizdį, o ir interpretacija atitinkamai yra laisvesnė, todėl į juos reikėtų žiūrėti kaip į mūsų interpretaciją. Iš kitos pusės žiūrint, Varšuvos atstatymas po karo tikrai buvo tikslesnis, nes buvo turima pakankamai daug duomenų. Atstatinėta panašiai, kaip dabar šviežiai atstatinėtume modernizmo objektą. Buvo daug žmonių, buvo daug dokumentų, buvo tam ruošti ir pastatai dokumentuoti. Ir iš tiesų Varšuvos senamiestis buvo įtrauktas į Pasaulio paveldo sąrašą ne kaip istorinis senamiestis, o būtent kaip atstatymas. Galbūt tai ateitis ir mūsų modernizmui. Nežinau, kad Giraitė (Kelių policijos pastatas) pretenduotų į Pasaulio paveldo sąrašą, bet į vietinės reikšmės tikriausiai galėtų. Tokios tendencijos tikrai įdomios.

Žvelgiant į Vilniaus istorinį centrą, kuriame sovietinio modernizmo pastatų yra pakankamai nemažai ir jie taip pat veikia aplinką, aišku, daug yra ir konversijų, kurių daugėja šioje teritorijoje, jaučiame kaitą. Ar yra tokia grėsmė Vilniui būti panašiu pavyzdžiu ir neigiamais aspektais būti išbrauktam iš Pasaulio paveldo sąrašo? Ar tai visgi yra tiesiog vienas iš istorinių sluoksnių?

Vilniaus istorinis centras į Pasaulio paveldo sąrašą yra įtrauktas 1994 m., tad iš esmės visi tie sovietiniai, tuomečiai naujadarai buvo užbaigti jau įtraukiant miestą į sąrašą. Buvo užfiksuota, kad Vilnius yra su tuo sovietiniu sluoksniu, o mes dabar galime diskutuoti, kaip su juo elgtis. Tiesa, Vilniaus istorinio centro apraše sovietmetis nėra minimas, labiau orientuojamasi į LDK, į senesnius laikus. Žiūrint praktiškai, tie sovietiniai pastatai buvo, tas sluoksnis buvo priimtas toks, koks jis yra, ir miestas galėjo būti Pasaulio paveldo sąrašo. O kalbant apie dabar vykstančias naujas konversijas, naujas statybas – kiekviena didesnė statyba sulaukia daug vertinimų, o dažniausiai garsesni neigiami. Taip, kaip ir buvo dėl visos dešiniojo Neris kranto aukštuminės statybos, kuri patenka į senamiestio apsaugos zoną. Pastaroji sulaukė ir tarptautinio neigiamo dėmesio, bet oficialių veiksmų nebuvo imtasi. Lankėsi komisijos,

apžiūrėjo situaciją ir pasakė, gal daugiau labai nestatykite. Taip pat kaip ir dėl Misio-
nierių komplekso: buvo atvykusi tarptautinė
misija, vertino situaciją, sužavėta nebuvo,
bet oficialių siūlymų išbraukti ar imtis griež-
tų sankcijų nėra.

**Kokios tendencijos vyrauja Europoje:
ar ten taip pat ekspertų ir visuomenės
sunkiai pripažįstama / atpažįstama mo-**

dernųjų 50 metų ir mažiau metų turinčių pastatų vertė?

Kaip įprasta, ekspertų ir visuomenės nuomo-
nė tokiose vietose susikerta. Ekspertai vertę
mato labiau, ypač tie, kurie domisi, žavisi mo-
dernizmu ir pastebi stipriai daugiau nei visuo-
menė. Aišku, yra atveju, kurie panašūs ir į mū-
siškius. Prieš keliolika metų turėjome „Lietu-
vos“ kino teatro, kurio nepavyko įtraukti į ver-
tybių registrą, nors ir buvo bandoma, istoriją,
kuri baigėsi pastato nugriovimu. Kiek vėliau
panaši istorija įvyko Romoje, 2011 ar 2013 m.,
kuri baigėsi sėkmingai: vietos bendruome-
nei pavyko pasipriešinti planams nugriauti
istorinėje aplinkoje esantį 6-ajame praėjusio
amžiaus dešimtmetyje statytą kino teatrą,
surinkus visą dosjė apie jo vertes, ypatybes,
svarbumą ir pastatas buvo išsaugotas. Situa-
cijos keletą metų nebesekiau, todėl negaliu
pasakyti, kokia yra dabartinė jo padėtis, bet
tuomet sprendimas buvo priimtas – saugoti
bent jau vietiniu lygmeniu ir į vietinį registro
atitikmenį objektas buvo įtrauktas.

**Peršasi išvada, kad tikrai ne visi tokie
pastatai yra nurašomi ir visgi tikrai yra
tokių atveju, kada objektai, net ir būda-
mi jaunesni nei 50 metų, yra įtraukiami į
registrą ir saugomi.**

Taip, tikrai yra ir viskas labiausiai priklauso
nuo visuomenės. Na, pavyzdžiui, ir Lietuvoje
Visagino miesto atveju bendruomenė kovoja
už savo pastato išsaugojimą, pasitelkusi ir
profesionalų pagalbą. Ši istorija kiek keistoka,
nes lyg ir turėtų būti išklaustytos visos pusės,
bent jau reiktų iš tiesų paklausti bendruo-
menės atstovų, kaip jie mato šią situaciją, bet
žiūrint iš šono matyti, kad truputį neobjek-
tyviai žaidžiama. Keista, kad bendruomenė
nori išsaugoti modernizmą, bet šiuo atveju
savivalda yra labai prieš. Kiek žinau, buvo
pasiremta ta aprašo išlyga, kad, jeigu vietos
bendruomenė prašo, galima vertinti pastatą,
kuriam nėra 50-ties metų. Dėl pastato ap-
saugos buvo kreiptasi į Kultūros paveldo de-
partamentą ir buvo pradėtas rengti vertinimo
tarybos aktas, bet labai keista ir gaila, kad šis
aktas pačios tarybos nepasiekė. ■

1. Lietuvos operos ir baleto teatras. Nuotr. Norbert Tukaj
2. LR krašto apsaugos ministerija. Nuotr. R. Kraujutytės ir B. Petruškaitės
3. Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai

All Heritage Protection is a Compromise

Our modern heritage often provokes discussions not only among professionals of the field or architects but also within the broader public. Before you know it, you are faced with the question: do these objects, these signs of their times really deserve the status of protected heritage sites, which makes it possible for them to remain visible to future generations? We had a conversation about the issues regarding the concept of the value of modern buildings, i.e. ones that are less than 50-years-old, with Viltė Janušauskaitė – a specialist and expert of the protection of immovable cultural heritage, PhD of history and archaeology, manager of the heritage sites preventative maintenance project Fixus under the Centre for Cultural Infrastructure, member of the State Cultural Heritage Commission and lector in the Faculty of History of Vilnius University. Most often the objects chosen to preserve are either unique creations or ones that are highly characteristic of their time period – this applies not only to modern heritage. A good example of a unique modernist public building is the well-known Palace of Sports, which is included in the register. Meanwhile, the microdistrict of Lazdynai could serve as a characteristic example of its time, since it has plenty of characteristic buildings, although the district itself is less typical, which is why Žirmūnai would be a more adequate example, yet this district has long since been removed from the list. In terms of protecting modernism, there is no shortage of sites to choose from. And of course, the political issue of historic memory is also becoming relevant in Lithuania. These buildings are associated with the soviet era, which is hurtful and repulsive to the absolute majority of people, therefore nobody really wants to protect or even remember these monuments of a bygone time. In this case, it is worth remembering that preserving something does not necessarily mean we consider it a good thing. One of the motives behind protecting the mass-produced modernist buildings is that this is a way to simply state the fact that they happened, regardless of whether that was good or bad. But, as we move on from the broader public to the opinions of professionals, at least according to my research, it seems that they too only recognise the value of modernism in a formal manner; such attitude goes all the way back to when these sites were incorporated into what was then the list of protected monuments in Soviet Lithuania – by the way, also as a mere formality. It was more or less recognised as creations of well-established architects but nobody ever considered protecting them and nobody even fully understood the idea that they should be protected.